

Joan-Carles Mèlich:

«La tesi d'Assmann potser val per Moisès, però no per Jesús»

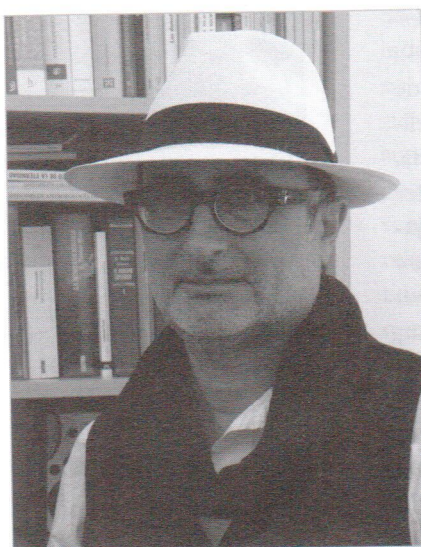
Joan-Carles Mèlich (Barcelona, 1961) és doctor en filosofia i lletres per la Universitat Autònoma de Barcelona, on també exerceix de professor titular de filosofia de l'educació. Entre els seus llibres, destaquen «Filosofía de la finitud» (Herder), «La lliçó d'Auschwitz» (Publicacions de l'Abadia de Montserrat), «Ética de la compasión» (Herder) i «Lógica de la crueldad» (Herder). A Fragmenta, ha estat un dels curadors del llibre «Emparaular el món. El pensament antropològic de Lluís Duch», i hi ha publicat «La lectura com a pregària».

Sergio Arévalo
Periodista

¿QUÈ ÉS EL QUE FA, SEGONS LA TESI DE JAN ASSMANN QUE AQUÍ HEM PRESENTAT, QUE LES RELIGIONS MONOTEISTES SIGUIN VIOLENTES?

Assmann estudia en el seu llibre «Violència i Monoteisme» el tipus de violència que parla i actua en nom de Déu. Aquesta es basa en el concepte emfàtic de veritat, és a dir, una veritat revelada, innegociable, i davant de la qual l'única possibilitat que tindrien els individus seria sotmetre's a ella i als seus guardians i portadors.

En el meu últim llibre, «La lectura com a pregària», en el qual comento fragments filosòfics, entre d'altres, analitzo una famosa tesi que s'ha formulat de moltes maneres i és molt coneguda: «si Déu ha mort, tot està permès». Per a mi, hi ha una qüestió molt més preocupant i terrible del que afirma aquesta cita, i que va en la línia que parla Assmann, i és: «si Déu no ha mort, i algú es fa portador de la seva veu, aleshores tot està justificat, fins i tot les majors crueltats que puguem imaginar».

¿PERÒ, ALESHORES NOMÉS LES RELIGIONS MONOTEISTES SÓN VIOLENTES?

Assmann no té ni molt menys una visió idíl·lica del món politeïsta. Per això, quan afirma que les cultures monoteïstes són violentes, no exclou que també n'hi hagi en les altres religions, de violència. De fet, hi ha molts casos de pràctiques politeïstes violentes, per exemple alguns rituals dels asteques. Però la diferència d'aquestes religions respecte a les monoteïstes és que, en aquestes últimes, es planteja una violència en

nom de la Veritat. Per això, segons Assmann, les guerres entre religions només es produeixen entre religions monoteïstes, perquè cadascuna vol imposar la seva Veritat.

VOSTÈ DISTINGEIX ENTRE ELS CONCEPTES DE VIOLÈNCIA I CRUELTAT, ¿QUINA DE LES DUES CORRESPONDRIA A LA VIOLÈNCIA MONOTEÏSTA?

Jo faig una diferència entre violència i crueltat. La violència s'exerceix vers un singular en tant que singular. És a dir, posem l'exemple d'una persona que m'ataca i jo exerceixo la violència, justificada o

Hi ha una violència que a mi em sembla molt més greu que la violència explícita: la indiferència

no, vers ella en resposta. En canvi, la crueltat és una agressió a una categoria. Quan s'elimina un ostatge, posem per cas, només pel fet de ser americà, o quan es mata un jueu perquè és jueu... La meua opinió és que la violència monoteïsta de la qual parla Assmann està més a prop de la crueltat.

**PERÒ, EVIDENTMENT, LA VIOLÈNCIA TAMBE
ES MANIFESTA EN EL NOSTRE MÓN D'ALTRES
MANERES...**

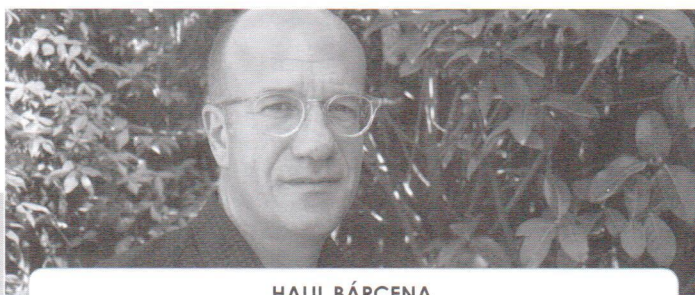
Sí. Hi ha una violència que és molt explícita, agressions que salten a la vista, com un degollament, una persona a qui cremen viva, etc. Però també hi ha un altre tipus de violència molt més subtil, que no surt als mitjans de comunicació, i que a mi em sembla que és molt més greu: la indiferència.

Un dels textos de referència que parla d'aquest tipus de violència subtil és la paràbola del samarità. En aquest text bíblic, el fet més greu no és la primera violència física que rep l'home ferit, sinó la indiferència del sacerdot i del levita que passen pel seu costat i no l'ajuden. Aquests dos pensen que això no és problema d'ells i que ja s'ho farà l'altre. I continuen el seu camí amb la consciència tranquil·la. I aquí és on jo trobo que també actuen malament. Jo sóc un defensor de la mala consciència; sempre es pot fer més! Volem morals que ens tranquil·litzin la consciència, i jo estic en contra d'això. La finalitat de l'ètica no és complir el nostre deure, com a l'ètica kantiana.

**¿PERÒ, ALESHORES, QUINA SERIA DONCS LA
FINALITAT DE L'ÈTICA?**

La finalitat de l'ètica és estar a l'alçada del que l'altre em demana. I si la meua resposta és adequada, no ho diu la llei, sinó l'altre. Però l'altre no ho manifesta moltes vegades, i per això sempre et pot quedar el dubte d'estar a l'alçada.

El samarità havia estat educat per ser indiferent davant el jueu. I perquè el samarità pugui actuar èticament, ha de trencar amb la seva moralitat. Ell no busca el lluïment personal, ni complir l'imperatiu categòric, sinó actuar correctament. Ell podria haver passat de llarg, i podria continuar la seva vida sense ficar-se en complicacions (ajudar el teu enemic et pot portar problemes), però ell s'atura i se la juga gratuïtament per ajudar a l'home ferit...

HALIL BÁRCENA

Islamòleg i escriptor.

Director de l'Institut d'Estudis Sufís de Barcelona.

Segons Jan Assmann, la violència religiosa comença amb les religions que consideren que tenen la veritat absoluta. D'aquí en neix, en el cas de l'islam, la diferència entre «musulmans i no creients». La presència de l'altre, diferent a mi, no ha de generar automàticament temor o violència. La diferència també ha constituït un esperó històric per a l'encontre i el desenvolupament de la saviesa humana. El text alcorànic és molt explícit: «Hem fet de vosaltres pobles i tribus, perquè us conegueu els uns als altres» (49,13).

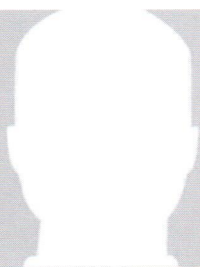
Què tenen a veure les ideologies de grups com Al-Qaida amb l'Alcorà? Què poden fer els musulmans per a canviar l'estereotip que creix envers l'islam? L'animadversió cap a l'islam i el seu profeta, Muhàmmad, ve de lluny, no neix amb el terrorisme modern, i és socialment transversal. El preu que Occident paga per la seva indiferència, quan no és menyspreu, vers l'islam és molt gran, però encara és més gran el preu que l'islam paga per la seva incapacitat d'explicar-se bé, per a construir discursos atractius pel que fa a la potència i la bellesa de la seva mateixa tradició. Pel que fa a aquests grups terroristes, no tenen cap mena de filiació alcorànica. L'Alcorà no és un text de fàcil accés, i que reclama estudi i reflexió. Doncs bé, la formació de molts d'aquests terroristes és pràcticament nul·la, ni tan sols arriben a trepitjar les mesquites. El seu veritable lloc de deformació és Internet.

«El preu
que paga l'islam
per la incapacitat
que té d'explicar-se
bé és molt gran»

Les caricatures de «Charlie Hebdo»: innocents o provocadores? Al meu entendre, ens trobem davant d'una greu confusió de termes quan es considera que l'insult, la grolleria, l'obscenitat i la mala llet constitueixen la prova essencial de la llibertat, perquè no ho són. Crec que fer mofa dels valors, els símbols, les il·lusions i les creences dels més febles, com és el cas de la immigració musulmana, des d'una posició de superioritat, és una actitud moral molt qüestionable.—VERONICA

SARTORE

*No s'inclou
fotografia de
l'entrevistat a
petició seva.

HAZZAN DANNY FISCHMAN

Ha estat director religiós a Bet Shalom. Actualment, oficia cerimònies de Bar i Bat Mitzvà i bodes jueves, mixtes i interreligioses.

Segons Jan Assmann, la violència religiosa comença amb les religions que consideren que tenen la veritat absoluta. D'aquí en neix, segons sosté Assmann, la diferència entre «jueus i gentils», una diferència generadora d'estranyesa i enemistat. Em sembla que el fenomen de la violència religiosa és anterior a les religions monoteistes. En el paganisme, ¿que no es feien fins i tot sacrificis de persones als Déus? Però, parlant del judaisme, en l'escola jueva on vaig estudiar mai no em van parlar de guerra santa. Sempre em van ensenyar que el que Déu realment santifica és la pau; els preceptes eterns del judaisme parlen de la relació de justícia, de bondat, d'amor i de comprensió entre els homes. Amb tot, el judaisme és molt plural: tot i que hi ha alguns jueus que pensen que els no jueus són inferiors, la grandíssima majoria de jueus, com jo, no veuen absolutament cap diferència entre persones de diferents religions; no jutgem ni prejudgem ningú per les seves creences.

¿És legítim que l'Estat d'Israel encara afirmi el seu dret a existir, fins i tot amb la violència? No crec que l'Estat d'Israel afirmi el seu dret a existir amb la violència. ¿Des de quan un Estat ha d'afirmar el seu dret a existir? Això, ¿només s'exigeix a Israel? Israel es troba a l'avantguarda mundial en ciència, tecnologia, cultura, medicina, etc. Lamento moltíssim el dolor del poble palestí, però considero que si Hamàs ataca les ciutats israelianes, Israel té tot el dret a defensar-se. En els deu manaments, Déu ens imposa «no assassinar», que no és el mateix que «no matar»: pot ser que, en una situació extrema, hom hagi de matar per a defensar-se. Però, en general, sempre s'ha de mirar d'evitar la violència; en cas de conflicte, cal buscar el diàleg, l'entesa i la pau. L'ideal seria que totes dues parts aprenguessin a conviure, i que es creés un Estat Palestí al costat de l'Estat d'Israel.—

VERONICA SARTORE

«Déu ens
imposa "no
assassinar", que no
és el mateix que
"no matar"»

Per això, per a mi, el més important no es pot dir, sinó que es mostra. Per molt que tu diguis als teus pares, a la teva parella... que l'estimes, però no ho demostres, això li treu tot el valor. Moltes vegades les paraules estan buides. Per això, jo moltes vegades em mostro escèptic davant dels codis deontològics, perquè és una manera de tranquil·litzar consciències, i, com ja he dit, l'important és el que fem i no el que diem.

PERÒ, SI AIXÒ ÉS AIXÍ, I EL CRISTIANISME COM A RELIGIÓ MONOTEISTA ES BASA EN UNA MORAL DE COMPASSIÓ VERS L'ALTRE, ¿ESTÀ JUSTIFICAT QUE ASSMANN RELACIONI VIOLÈNCIA I MONOTEISME, NECESSÀRIAMENT?

Reflexionem sobre el text bíblic de la dona adúltera. A Jesús, se li acosten uns escribes i fariseus, i li diuen que la dona que

El més important no es diu,
sinó que es mostra. Allò que
dius, si no ho demostres,
perd tot el valor

porten ha estat sorpresa cometent adulteri, i, que segons la llei de Moisès (moral), ha de ser lapidada. Aleshores, Jesús pronuncia la cèlebre frase: «aquell de vosaltres que no tingui pecat, que tiri la primera pedra». Jesús dóna una resposta ètica, que trenca amb la llei mosaica, ja que, per a ell, és més important el patiment de l'altre que l'obediència de la llei.

I aquesta és la gran bona nova de la llei. I amb aquest exemple queda patent el que és per a mi la gran discrepància que mantinc amb Assmann. Perquè, a mi, em sembla que la figura de Jesús trenca amb la llei mosaica, com he dit. I, per això, li vaig dir personalment que el que la seva tesi diu potser val per Moisès, però la figura de Jesús trenca l'àmbit mosaic i crea un nou camp, perquè l'important no és la llei, sinó la resposta davant el patiment de l'altre. ☺